

רישא במציאה סיפא במו"מ

רד"ה במקח וממכר. תוד"ה אי תנא. חי' הר"ן. ריטב"א. בשיעור נעסוק בדברי רש"י בזה אומר אני ארגתיה יהא מונח, ובמח' הראשונים בטעם השבועה.

חידושי הר"ן מסכת בבא מציעא דף ב עמוד ב

אבל מציאה דליכא למימר הכי אימא לא צריכא. כלומר וקמ"ל דבין במציאה ובין במו"מ שייכא בהו הוראה ולפיכך הטילו בה חכמים שבועה. **וקשה** דמהכא משמע דבמקום דליכא הוראה לא רמו רבנן שבועה עלי' וא"כ מאי קא מקשינן לקמן מתני' דלא כסומכוס דאי כסומכוס הא אמר ממון המוטל בספק חולקי' בלא שבועה שאני התם דלא שייכא בי' הוראה אבל הכא דמורי ואמר, רבנן רמו עליה שבועה כדי שיפרוש מהוראתו **וע"ק** דאמר' לקמן וכי מאחר שזה תפוס ועומד וזה תפוס ועומד שבועה זו למה ומשני א"ר יוחנן שבועה זו תקנת חכמי' היא והא הכא משום מורי ואמר נגעו בה וכי תימא דר"י גופי' ה"ק שמא יתקוף בטליתו של חבירו כל היכא דאיכא הוראה א"כ היכא מקשינן לקמן בתר מלתא דר"י ונימא מגו דחשוד אממונא חשיד אשבועת' הא לא חשיד אממונא אלא דמורי היתרא ואב"י נמי דמשני בההיא דלקמן חיישי' שמא מלוה ישנה כו' לימא דמשום דמורי ואמר. **ולפיכך י"א** דהני סוגי' פליגא. דסוגי' דהכא ס"ל דלא רמו רבנן שבועה עלי' אלא היכא שהדבר מוכיח מתוכו דטוענין אני מצאתי' דאז איכא לומר מורי ואמר אבל לקמן ר"י ואב"י סברי דאפילו היכא שכל א' אומר סתם כולה שלי רמו רבנן עלי' שבועה. ואף על גב דליכא הוראה שהרי אינו מתברר מדבריהם שמחמת מציאה או מחמת מו"מ טוען כל אחד עלי' ומ"ה הוצרך ר"י לומר הטעם שלא יהי' כ"א הולך ותוקף כו' אף על גב דליכא הוכחה בדבר דמורי ואמר ואב"י נמי איצטריך למימר טעמא דשמא מלוה ישנה כו' כי היכא דלא תקשי לן מגו דחשיד אממונא כו' שאין לתלות הדבר בהוראה כיון שאינו מוכיח מתוכו. **ומאי** דמקשה לימא מתני' דלא כסומכוס לאו לפום טעמא דר' פפא אלא אליבא דר' יוחנן ואב"י הוא ולפי זה מ"ש וכי מאחר שזה תפוס וכו' לאו תלמודא קאמר לה אלא התחלת דברי ר' יוחנן וכאלו אמר אמר ר"י וכי מאחר שזה תפוס ועומד כו' **ולענין הלכה** נקטינן כר' יוחנן ואב"י דאע"ג דליכא הוכחה דמורי ואמר חולקי' בשבועה:

וי"א שהסוגיות אינן חלוקות אלא הכי סברי דאפי' היכא דליכא הוכחת הוראה אין חולקין אלא בשבועה ובהאי צריכותא ה"ק אי תני מציאה ה"א מציאה הוא וכו' אבל מו"מ כו' קמ"ל דאפי' היכא דליכא למתלי' בהוראה אמרי' דאין חולקין אלא בשבועה ואי תני מו"מ ה"א מתני' במו"מ דשייכא בי' הוראה כגון דנקט זוזי מתרווייהו אבל מציאה דלא שייכא בי' הוראה אימא לא קמ"ל ממשנה יתירה דאע"ג דליכא למתלי' בהוראה אין חולקין אלא בשבועה. וכ"ת מאי מקשי' לקמן מו"מ מאי איכא למימר כלומר דהא איכא פסידא ובדנקיט זוזי מתרווייהו והא מסקינן השתא דמתני' בסתם מו"מ מתוקמא ומאן לימא לן דאיכא פסידא דלימא דלקנסי' כי היכי דלודי. י"ל דמ"מ נקט זוזי מתרווייהו לא נפיק מכלל דמתניתין ובכה"ג מאי אי' למימר הא אית לי' פסידא בוודאי. וכי מקשי' מו"מ לחזי זוזי ממאן נקט לפי שיטה זו למאי דה"א דמו"מ דמתניתין' בדאיכא הוראה מקשי' היכא תיסק אדעת' הכי. הילכך נקטינן מהני תרי סוגיות שאע"פ שאין בדבר אלא קצת הוראה אין חולקין אלא בשבועה. ומיהו לא תשבש לומר דאפי' היכא דאיכא וודאי רמאי יחלוקו בשבועה. דליתא וכדמוכחא סוגי' דלקמן אלא כי מסקינן דאע"ג דליכא הוראה אמרי' דאין חולקי' אלא בשבועה לא באנו אלא לומר שאעפ"י שאין בדבר הוכחה של הוראה כגון שכ"א אומר כולה שלי סתם ואינו מתברר מתוך דבריו מחמת איזה דבר הוא טוען עלי' אפ"ה רמו רבנן שבועה עלייהו ומ"מ חולקי' בשבועה כיון דליכא וודאי רמאי אבל היכא דאיכא וודאי רמאי כגון זה אומר אני ארגתיה יהא מונח כמו שפי' רש"י ולפנינו יתבאר עוד זה אומר אני ארגתיה אי מקרי וודאי רמאי או לא ומ"מ כל היכי דמקרי וודאי רמאי לא אמרי' יחלוקו:

חידושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף ב עמוד א

רישא במציאה וסיפא במקח וממכר וכו' עד אימא לא קמ"ל. מתוך פרש"י ז"ל נראה דהכי מפרש קמשמע לן דבתרווייהו איכא הוראה ולהכי משתבע כדי שיודה על האמת ומחמת שבועה פריש, הא כל היכא דליכא הוראה לא משתבע, כגון זה אומר אני ארגתיה וזה אומר אני ארגתיה אינם חולקים אלא יהא מונח עד שיבא אליהו, דהא איכא רמאי, ולכאורה כן נראה כפירוש, ומה שהקשו עליו בתוספות מההיא דשנים אדוקים בשטר שהן חולקין כדלקמן (ז' א') והתם ודאי איכא רמאי, לא קשיא כיון דאפשר דחציה [פרע לו וחציה לא פרע +א"ה, כן נראה לתקן ע"פ תו' והרמב"ן. +]. ומיהו אינו מחוור מדאמרין לקמן שבועה זו למה ואמרין כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ותוקף וכו', ולפרש"י למה אנו צריכין לאותו הטעם ומאי קאמר שבועה זו למה דהא צריכה היא משום דמורי לנפשיה היתירא, ועוד דהא פרכינן לקמן אמתני' ונימא מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא ולפרש"י ליתא למימר הכי כיון דמחמת הוראה הוא, אלא דרש"י ז"ל סובר דסוגיא דהתם לית ליה הא דרב פפא דהכא ופליג אדר' יוחנן דהתם, ואינו נכון, אלא הכי פירושו קמ"ל מיתורא דקנתי תרתי דאפי' היכא דליכא הוראה להיתירא חולקין בשבועה ובלבד שלא יהא שם רמאי, וזה אומר אני ארגתיה וזה אומר אני ארגתיה אינו חשוב דאיכא ודאי רמאי כדבעינן למימר קמן, וכן פירשו בתוס' בשם ר"י ז"ל וכן פירש הרמב"ן ז"ל.

שיטה מקובצת מסכת בבא מציעא דף ב עמוד א

וזהו לשון גליון תוספות וסיפא במקח וכו' פירש הקונטרס אבל בזה אומר אני ארגתיה תהא מונחת וכו'. וזה לא יתכן אלא לר' יוסי דתלי ברמאי אבל לרבנן לא תלי אלא כשהחלוקה יכולה להיות אמת וכאן יכולה להיות אמת וההיא דשנים אדוקים בשטר לא אתיא כר' יוסי. עד כאן:

וכתוב בגליון על זה. וסיפא במקח וממכר. פירש רש"י ז"ל אבל זה אומר אני ארגתיה וכו'. פירוש לרש"י ז"ל היה קשה לפי הצריכות של הגמרא אז יקשה יאמר במתניתין ארגתיה דלא שייך ביה מורי ולא יצטרך לא מציאה ולא מקח וממכר. ועוד קשה דהגמרא תאמר סיפא בארגתיה ולא יקשה וליחזי זוזי ממאן נקט וכו'. ותירץ דבארגתיה לא הוה אמרין יחלוקו וכו'. ובגליון הקשה על זה דזה לא יתיישב אלא לרבי יוסי וכו'. ודעת רש"י ז"ל דנקט במתניתין במקח וממכר כדי שתתיישב אליבא דכולי עלמא ולא בעי למנקט ארגתיה דלא כרבי יוסי. אבל קשה לגליון על פירוש זה דאם כן לקמן דאמר לימא מתניתין דלא כר' יוסי אז יקשה אי מתניתין דלא כרבי יוסי אם כן לימא ארגתיה. ומיהו נוכל לומר דאז נאמר אין הכי נמי סיפא כולה שלי היינו פירוש ארגתיה וכי תימא אם כן מציאה למה לי אז נעשה צריכות איפכא דאי תנא ארגתיה הוה אמינא אדרבה משום דאין שייך ביה מורי ישבע דחשיד אממונא לא חשיד אשבועתא אבל במציאה דשייך מורי מורי גם לישבע אבל זה נראה דחוק לגליון. עד כאן:

שו"ת בית הלוי חלק ג סימן לב

חדא במציאה וחדא במקח וממכר וצריכא, וכתב רש"י אבל ארגתי דודאי חד מנייהו רמאי אין חולקין אלא הכל יהא מונח, והתוס' חלקו על זה וכו' דגם בארגתי חולקים ודברי רש"י צריכין ביאור דאע"ג דס"ל לרש"י כן להלכה מ"מ אין זה שייך לפשט של הגמרא. והנראה ברור דס"ל לרש"י דכיון דר"פ מפרש דהמשנה נקטה הני תרי גווני דמציאה ומקח וממכר משום הצריכותא דעביד ומוכר מזה דארגתי דגרעי משניהם ומשום הך סברא דאיכא ודאי רמאי ס"ל להמשנה דאין חולקין, ועוד יותר נראה דס"ל לרש"י דהרי ודאי אי ה' תנן במשנה סתם רק כולה שלי לחודא הרי ה' הכל בכלל בין מציאה ובין מקח וממכר ולא ה' מקום כלל לומר דהמשנה קאי רק על חדא מהני תרתי דהרי סתמא תני ובודאי קאי על כל האופנים והא דאמר בגמרא וצריכא כו' ואי תני מו"מ ה"א כו' ע"כ פירוש דאם ה' תנן מו"מ להדי' אז לא היינו יודעין מציאה מני' אבל הא ודאי פשיטא דאם ה' תני סתמא רק כולה שלי דה' הכל בכלל, וא"כ הרי באמת קשה דלתני רק כולה שלי ומש"ה כתב רש"י דבארגתי אין חולקין ואי ה' תני רק כו"ש ה' הכל נכלל וגם ארגתי בכלל ומש"ה תני אני מצאתי מפורש דרק בכה"ג דמציאה דליכא ודאי רמאי הוא דחולקין ומזה ידעין דגם הך בבא דכולה שלי לא קאי רק על מו"מ ולא על ארגתי כן נראה ברור בדעתו, ואין להקשות אהא דמשני לעיל דחדא קתני ומשו"ה קתני כו"ש דלא נימא מאי מצאתי ראיתי ופריך ולתני כו"ש ולא בעי אני מצאתי ואמאי לא מתרץ דאי ה' תני רק כו"ש ה' גם ארגתי בכלל, גם זה ניחא דבתחלה דאמר חדא קתני וא"כ גם הך בבא דכו"ש איירי ג"כ רק במציאה א"כ הא לא מצינן לומר דתני מצאתי למעט אריגה דא"כ דהמשנה בא למעט גווני אחרינא דאינם דומים למציאה הרי ממילא אימעוט גם מכירה דלא דמי ג"כ למציאה וזה ה' פשוט להגמרא דגם מו"מ הדין כן דחולקין ובשבועה ומוכר ע"כ דבבא דאני מצאתי לא בא למעט גווני אחרינא ומש"ה פריך דלתני כו"ש לחודא אבל לפי מה דמשני ר"פ דכו"ש קאי על מו"מ שפיר מוכר דבבא דאני מצאתי ממעט אריגה ומש"ה כתב רש"י כן כאן בשינויא דר"פ, עוד ראיתי בשיטה מקובצת דרש"י הוצרך לפרש כאן כן דקשה לי מה דתי' ר"פ חדא במציאה וחדא במו"מ וצריכא ה"ל למתני רק ארגתי לחודא והי' יודעין בק"ו מציאה ומו"מ לכך כ' דארגתי אין חולקין:

והנה בטעמו של רש"י בעיקר הדין עיין במהר"ם שי"ף שכ' דרש"י לא כתב כן רק לר"י דלדידי' תלוי באיכא רמאי אבל לרבנן גם רש"י ס"ל דתלוי רק באם החלוקה יכולה להיות אמת כהתוס' ורק כוונת רש"י בזה דהוקשה לי' אמאי לא תני המשנה ארגתי לחודא ומשו"ה כ' דהמשנה לא תני ארגתי משום דר"י חולק על זה, אמנם לפי מה שכתבנו דרש"י הוכיח מהמשנה דבארגתי אין חולקין ודאי קשה לומר כן דהמשנה אתי' רק כר' יוסי ולא כרבנן, ועוד דהא לקמן קאמר לימא מתניתין דלא כר' יוסי ואמרי' שם דלרבנן ניחא והרי תקשה דלרבנן מי ניחא דלדידהו גם בארגתי חולקין רק זה ניחא די' דסוגי' דלקמן ס"ל דמצי' אתי' כרבנן ונפרש כתי' הראשון דחדא קתני וכולה שלי בא למעט ראי' ודלא כר"פ, ושוב לא ממעטין מני' ארגתי' כיון דבבא דאני מצאתי איצטרך לאשמעין דבכל דוכתא דתני מציאה אינו ראי' דהרי כל מה דהדר בו הגמ' מתי' זה הוא משום קושי' דהא זה וזה קתני והרי כתבו התוס' דאיכא דוכתא דלא פריך כן הרי דאין זה קושי' מוכרחת והרי בלא"ה מבואר בדברי חידושי הרשב"א דהא דאמר לקמן לימא מתניתין דלא כר' יוסי אתי' דלא כאוקימתא דר"פ רק כתי' הראשון דחדא קתני יעו"ש דבריו, אמנם עיקר הדבר דחוק דרש"י כתב כן רק לר"י, ועיין במהרש"א שכ' דכ' כן גם לרבנן דרש"י ס"ל דארגתי' דומה למנה שלישי דהגם דהחלוקה יכולה להיות אמת מ"מ הטענה היא שקר, ועיין ג"כ בטור סי' קל"ח שהביא דברי רש"י בפסק הלכה דלדידי' באני ארגתי' אין חולקין וזהו להדי' כמהרש"א ועיין בשו"ת ושב הכהן סי' ס"א: